

Trh a trhový mechanizmus

- je základom fungovania trhovej ekonomiky. Je miesto, kde sa stretávajú predávajúci a kupujúci, aby sa dohodli na kúpe tovaru za určitú cenu. Predávajúci predstavujú ponuku a kupujúci dopyt.

Funkcie trhu

- poskytuje informácie o potrebách kupujúcich, ponuke predávajúcich, výrobných možnostiach
- ovplyvňuje správanie výrobcov a spotrebiteľov (predaj, kúpa)
- umožňuje kúpu a predaj
- umožňuje rozdeľovať dôchodky obyvateľov, podnikov, štátu tým, že každý tovar má svoju cenu, za ktorú predáva a nakupuje

Typy trhov

- ☞ **územné hľadisko** (kde sa kúpa a predaj uskutočňuje)
- ☞ **vecné hľadisko** (čo je predmetom kúpy a predaja)
- ☞ **kvantitatívne hľadisko** (počet predávaných a nakupovaných statkov a služieb)
- ☞ **právne hľadisko** (či je výmena v súlade so zákonom)

Trhy z územného hľadiska

- ☞ **miestny trh** – trh v rámci jedného mesta, regiónu (veľkonočné trhy)
- ☞ **národný trh** – spojenie miestnych trhov v rámci jedného štátu (trh SR)
- ☞ **medzinárodný trh** – prepojenie vnútorných trhov niekoľkých krajín, je výsledkom medzinárodnej del'by práce a prekračuje hranice SR. (trh krajín EÚ)
- ☞ **svetový trh** – prepojenie národných trhov všetkých krajín sveta. (svetový trh ropy)

Trhy z vecného hľadiska

- ☞ **Trh statkov a služieb** - predávajú sa a kupujú statky a služby na osobnú spotrebu
- ☞ **Trh výrobných faktorov** – predávajú sa a kupujú výrobné faktory (práca, pôda)
- ☞ **Finančný trh** – na ktorom sa stretáva ponuka voľných finančných prostriedkov a dopyt

Trhy z kvantitatívneho hľadiska

- ☞ **čiasťkový trh** – na ktorom sa predáva alebo kupuje 1 druh tovaru (trh ropy, trh áut)
- ☞ **agregatívny trh** – na ktorom sa predávajú alebo kupujú všetky druhy tovarov

Trhy z právneho hľadiska

- ☞ **Legálny trh** – funguje v súlade s právnym poriadkom štátu
- ☞ **Nelegálny trh** – s nedovoleným tovarom (trh s drogami)

TYPY EKONOMÍK				
	tradičná	príkazová	trhová	zmiešaná
Spôsob riešenia základných ekonomických otázok	na základe inštinktov, zvykov, tradícií	centrálne, rozhoduje štát	trhovo, rozhoduje trh	rozhoduje trh aj štát
Základné znaky	málo rozvinutý, prekonaný typ ekonomiky, nechcú technológie (náboženstvo)	štátne vlastníctvo, centrálne, plánovanie – 5 ročné, nedostatková ekonomika, tvorba cien z centra plná nezamestnanosť Štát určil čo vyrábať, pre koho. Podnik bol v strate štát doplatil. Podnik v zisku štát zobral	súkromné vlastníctvo, trhový mechanizmus, voľná tvorba cien a konkurencia, plánuje sa na 1rok, podnik má ekonomickú a právnu samostatnosť	trhový mechanizmus, štátne zásahy (napr. riešenie nezamestnanosti)

Základné ekonomické otázky v zmiešanej ekonomike:

Čo vyrábať? – zdroje sú obmedzené a preto sa spoločnosť rozhoduje čo budú vyrábať a čo nie. Či bude vyrábať výrobok alebo službu Za akú cenu, v akej kvalite. (rebríky – rôzne veľkosti, za rôzne ceny)

Ako vyrábať? – akým spôsobom, akými postupmi a na akej technike (čo najmodernejšie, zlacňujú výrobky, zvyšujú kvalitu), ručne, automaticky alebo technológiami

Pre koho vyrábať? – pre tých čo majú peniaze, či len pre tuzemský trh alebo aj do zahraničia

Hospodárky systém – spôsob organizovania ekonomík pomocou nástrojov

Trhové subjekty	
Domácnosti	Nakupujú statky a služby a predávajú výrobné faktory
Podniky	Nakupujú výrobné faktory a predávajú statky a služby
Štát	Je špecifickým subjektom trhu. Vytvára podmienky na fungovanie trhu a rieši negatívne dôsledky trhovej ekonomiky. Nakupuje statky a služby (vládne výdavky) a predáva napr. štátne cenné papiere.

Trhový mechanizmus

- sú to vzájomné vzťahy medzi predávajúcimi a kupujúcimi, ktoré rozhodujú o tom čo sa bude vyrábať, v akom množstve a za akú cenu sa to bude predávať. Funguje automaticky a smeruje k rovnováhe na trhu.

Trhový mechanizmus tvoria 3 procesy:

- proces tvorby dopytu
- proces tvorby ponuky
- proces tvorby ceny

Dopyt

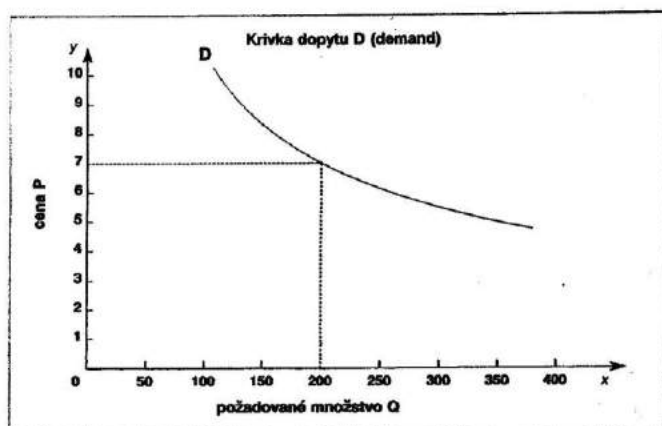
- predstavuje množstvo tovarov, ktoré sú kupujúci ochotní kúpiť za určitú cenu.
- správanie spotrebiteľov na trhu vyjadruje dopyt
- vyjadruje vzťah medzi 2 veličinami, cenou a požadovaným množstvom

Predpokladajme dopyt po jablkách. V tabuľke sú uvedené údaje o požadovanom množstve pri ich určitej cene.¹⁴

Cena (Šk)	Požadované množstvo (v tis. kg)
10,-	100
9,-	120
8,-	150
7,-	200
6,-	250
5,-	350

Na základe údajov sa pokúste určiť vzťah medzi cenou tovaru a požadovaným množstvom.

Údaje môžete znázorniť graficky. Na vertikálnu os (y) zaznamenajte údaje o cene, na horizontálnu os (x) údaje o požadovanom množstve. Body, ktoré predstavujú požadované množstvo pri danej cene, spojte a dostanete krivku dopytu. Označujeme ju písmenom D (demand z anglického jazyka).

Krivka dopytu:

- graficky znázorňuje závislosť medzi cenou a požadovaným množstvom
- vyjadruje správanie kupujúcich
- ukazuje, aké množstvo tovaru sú spotrebiteľia ochotní kúpiť na trhu pri rôznych cenách

Zákon klesajúceho dopytu - pri raste ceny tovaru požadované množstvo klesá a naopak

Výšku dopytu ovplyvňujú:

- výška príjmov spotrebiteľov
- preferencie spotrebiteľov (móda, záujmy)
- ceny substitučných tovarov (zmrzlina, nanuk) (uspokojuje tú istú potrebu)

Členenia dopytu:

- reálny (skutočný) kupujúci, ktorí si tovar kúpia
- potenciálny (možný) kupujúci, ktorý majú o tovar záujem

Podľa počtu kupujúcich:

- individuálny (dopyt kupujúceho po 1 tovare)
- čiastkový (dopyt všetkých spotrebiteľov po 1 tovare)
- agregátny (súčet dopytov na všetkých čiastkových trhoch)

Ponuka:

- ☞ vyjadruje ako sa správajú predávajúci na trhu
- ☞ predstavuje schopnosť a ochotu predávajúcich predať určité množstvo tovaru za určitú cenu
- ☞ vyjadruje vzťah medzi 2 veličinami, cenou a ponúkaným množstvom

Predpokladajme ponuku jablák

Cena	Ponúkané množstvo (v tis. kg)
10,-	350
9,-	300
8,-	250
7,-	200

Krivka ponuky: S (supply)

6,-	150
5,-	80

Krivka ponuky:

- vyjadruje grafické znázornenie vzťahu medzi cenou a ponúkaným množstvom
- charakterizuje správanie predávajúcich
- má rastúci charakter, je v pravo nahor stúpajúca
- ukazuje, aké množstvo tovaru sú predávajúci ochotní na trhu predávať pri rôznych cenách

Výšku ponuky vyrábaného a predávaného tovaru ovplyvňujú:

- ceny nakupovaných výrobných faktorov
- ceny alternatívnych výrobkov (mp3)
- počet výrobcov na trhu
- cena nových výrobných technológií

Podľa počtu predávajúcich delíme na:

individuálnu (ponuka 1 výrobcu)
 čiastkovú (1 výrobku od rôznych výrobcov)
 agregátnu (súhrn všetkých statkov a služieb, ktoré sú všetci výrobcovia ochotní vyrábať a ponúkať pri rôznych cenách)

Zákon rastúcej ponuky

Zvýšenie ceny tovaru spôsobí zvýšenie ponúkaného množstva.

Zníženie ceny tovaru spôsobí zníženie ponúkaného množstva.

Cena:

- je jednou z najdôležitejších informácií na trhu
- je suma, za ktorú sa uskutočňuje výmena

Na trhu môžu nastať rôzne situácie.

Hovoríme o **trhovej rovnováhe** a **trhovej nerovnováhe**.

Trhová rovnováha:

- keď sa dopyt a ponuka rovnajú
- keď je na trhu rovnováha, výmena sa uskutočňuje za rovnovážnu cenu. Pri tejto cene nevzniká na trhu prebytok ani nedostatok tovaru.

Funkcie ceny:

- informačná
- vedie k lacným technológiám
- vedie spotrebiteľov k hospodárnosti
- ceny rozdeľuje dôchodky (príjmy)

Stav rovnováhy a rovnovážnu cenu môžeme znázorniť graficky na základe údajov z predchádzajúcich príkladov pri téme dopyt a ponuka.

Cena	Požadované množstvo (v tis. kg)	Ponúkané množstvo (v tis. kg)
10,-	100	350
9,-	120	300
8,-	150	250
7,-	200	200
6,-	250	150
5,-	350	80

Rovnováha dopytu a ponuky

Bod E (equilibrium) sa nachádza v priesečníku krivky ponuky a dopytu a je bodom trhovej rovnováhy. Vyjadruje rovnovážnu cenu a rovnovážne množstvo tovaru. V našom prípade je bod trhovej rovnováhy E pri cene 7,- a množstve 200 kg. Pri tejto cene sú výrobcovia ochotní vyrábať toľko tovaru, koľko chcú kupujúci kúpiť. Trhová rovnováha sa vyskytuje na trhu len zriedkavo a krátkodobo. Typickým javom v ekonomike je trhová nerovnováha.

Trhová nerovnováha:

- nastáva vtedy, keď sa ponúkané množstvo nerovná požadovanému množstvu.

Môžu nastať 2 situácie:

1) Ponúkané množstvo > požadované množstvo

Cena je na trhu vysoká a výrobcovia veľa vyrábajú. Spotrebiteľia kupujú za vysokú cenu málo tovaru. Na trhu vzniká prebytok tovaru. Výrobcovia musia znížiť cenu. Niektorí prestanú vyrábať. Nižšia cena zvýši záujem spotrebiteľov. Výsledkom je dočasná rovnováha na trhu.

2) Ponúkané množstvo < požadované množstvo

Trhová cena je nízka. Spotrebiteľia chcú kúpať veľa, ale výrobcovia nemajú o výrobu tovaru za nízku cenu záujem. Na trhu vznikne nedostatok tovarov, preto sa zvýši ich cena.

Trhová cena – vyjadruje aktuálny vzťah ponúkaného a požadovaného množstva.

Keď je cena príliš nízka, požadované množstvo

prevyšuje ponúkané množstvo a na trhu je nedostatok tovaru. Keď je cena príliš vysoká, ponúkané množstvo prevyšuje požadované množstvo a na trhu je prebytok tovaru.

Konkurencia:

- vzniká keď sa na trhu stretnú predávajúci s rovnakým tovarom
- je podmienkou fungovania trhového mechanizmu
- je proces stretávania rôznych trhových subjektov, ktoré majú rôzny záujem: chce získať výhody

Členenie konkurencie

Podľa trhových subjektov:

- konkurencia medzi dopytom a ponukou (kupujúci a predávajúci)
- na strane dopytu (medzi kupujúcimi)
- na strane ponuky (medzi ponúkajúcimi)

Podľa formy prejavu:

- cenová konkurencia (znižujú predávajúci ceny. Ich cieľom je ovládnuť trh)
- necenová konkurencia

Monopoly – podnik, ktorý je v štáte sám, nemá konkurenciu. (SPP, vodárne, elektrárne)

Ako budem bojovať o spotrebiteľa? – propagáciou
Vytvoriť ponuku